

Ἡ μπάλλα:

δχι ἀπὸ τὴ Μεγάλη Βρετανία, ὅπως γίνεται γενικῶς παραδεκτό.

Ὅμως, τὸ παιχνίδι τῆς μπάλλας ἀνάγεται πραγματικὰ σὲ χρόνους παλιότερους ἀπὸ τὸ Μεσαίωνα, μαθαίνομε μάλιστα ὅτι τὸ ποδόσφαιρο ἦταν γνωστὸ στοὺς ἀρχαίους, στοὺς Κινέζους ἀλλὰ καὶ σὲ ἀρχέγονους λαοὺς.

Ἡ μπάλλα στὴν Ἀσία καὶ στοὺς Ρωμαίους

Δύομιση χιλιάδες χρόνια π.Χ., τὸ ποδόσφαιρο γνώριζε μεγάλες τιμὲς στὴν Κίνα, ἰδιαίτερα στὶς τάξεις τῶν στρατιωτικῶν, ποὺ τὸ θεωροῦσαν ὡς μιὰ ἐξαιρετικὴ ἀσκηση γιὰ τὴν ἀνάπτυξη τῶν μῦνων. Κατὰ τὸν 6ο μ.Χ. αἰῶνα, τὸ παιχνίδι αὐτὸ πέρασε στὴν Ἰαπωνία κ' ἔγινε τὸ ἀληθινὸ πάθος τοῦ πρίγκιπα - διαδόχου Τέντσι Τένο (661 - 671). Μὲ τὸ ὄνομα «Κεμάρι», γρήγορα εὐλοθετήθηκε ἀπὸ τὶς μεγάλες οἰκογένειες τῶν εὐγενῶν τοῦ βασιλείου κ' ἔγινε τὸ ἀγαπημένο τους σπόρ.

Μ' αὐτὸ τὸ ὄνομα παίζεται καὶ σήμερα στὴν Ἰαπωνία ἀπὸ δύο λέσχες, κατὰ τὴ διάρκεια ὁμοῦ ὠρισμένων σπουδαίων θρησκευτικῶν ἑορτῶν, ποὺ γίνονται πάντοτε κοντὰ σ' ἕνα ναό. Τὸ «Κεμάρι», πραγματικὰ, διεξάγεται μὲ μιὰ θρησκευτικὴ τυπικότητα: ἡ μπάλλα, ποὺ εἶναι γεμάτη ἀπὸ τρίχες ζώων, μεταφέρεται στὸ γήπεδο ἀπὸ τὸν ἱερέα τοῦ γειτονικοῦ ναοῦ, καὶ οἱ παίκτες εἶναι ντυμένοι μὲ ὠραία ἀρχαία ἐνδύματα. Ἐπὶ εἰκοσι λεπτὰ τῆς ὥρας ἡ μπάλλα πρέπει νὰ μὴν (νὰ παίζεται) στὸν αἶρα, χωρὶς ν' ἀγγίξει καθόλου τὸ ἔδαφος!

Ἀνάλογα παιχνίδια ἔπαιζαν στὴν Ἰνδία καὶ στὴν Ἰνδουσία.

Τὶ εἶδος φούτ - μπόλ ἔπαιζαν κατὰ τὸν Μεσαίωνα; Οἱ εἰσβολοὶ, ποὺ ἀσχολήθηκαν μ' αὐτὴ τὴν ἐρώτηση, δὲν μποροῦν νὰ συμφωνήσουν στὴν ἀπάντηση ποὺ πρέπει νὰ δοθῇ. Ὅλοι τοὺς ὁμοῦ παραδέχονται πὺς τὸ ποδόσφαιρο, ποὺ παίζοταν ἐκεῖνη τὴν ἐποχὴ, προερχόταν ἀπὸ τὸ ρωμαϊκὸ «Χαρπάστουμ». Στὸ πρόβλημα ὁμοῦ, ἂν αὐτὸ τὸ παιχνίδι ἦταν πραγματικὸ ποδόσφαιρο κ' ἂν παίζοταν ἀπο-

Ενα ἀπὸ τὰ πιὸ λαϊκὰ σπόρ τῶν τελευταίων πενήντα ἐτῶν εἶναι ἀναμφισβήτητα καὶ τὸ ποδόσφαιρο. Ἡ καλύτερα: εἶναι τὸ κατ' ἐξοχὴν λαϊκὸ σπόρ. Ἐκατομμύρια ἄνθρωποι σ' ὅλοκληρο τὸν κόσμον, καὶ στὶς πέντε ἡπείρους, τρέχουν κάθε Κυριακὴ — ἢ καὶ στὰ μέσα τῆς ἐβδομάδας πολλὰς φορὲς — στὰ ποδοσφαιρικὰ γήπεδα ἢ περιμένουν μὲ ἀγωνία μπροστὰ ἀπὸ τὶς συσκευὲς τῆς τηλεοράσεως ἢ ἀπὸ τὰ ραδιόφωνα, γιὰ νὰ παρακολουθήσουν μὲ ἀδιάπτωτο ἐνδιαφέρον τὸ μάτς τῆς ἀγαπημένης τους ομάδας. Μερικὲς φορὲς, αὐτὸ τὸ ἐνδιαφέρον φτάνει τὰ ὅρια τοῦ φανατισμοῦ.

Ἡ ἀλήθεια εἶναι, ὅτι δύσκολα μπορεῖ νὰ συγκρατηθῇ κανεὶς μέσα στὸ γήπεδο καὶ νὰ μὴν ξεσπάσει σὲ ζητωκραυγὲς, ὅταν ἡ ομάδα του βάζει στὴν ἀντιπαλὴ τῆς γκολ ποὺ προσιωνίζον τὴ νίκη τῆς ἢ ἀντίθετα νὰ μὴ ξεσπάσει σὲ διαμαρτυρίες γιὰ μιὰν ἀπόφαση τοῦ διαιτητῆ, ποὺ κατὰ τὴ γνώμη του ἀδίκησε τὴν ομάδα του ἢ γιὰ μιὰ καλὴ εὐκαιρία τέρματος ποὺ πῆγε χαμένη... Δικαιολογεῖται ἔτσι στὰ γήπεδα μιὰ ἰδιότυπη ψυχολογικὴ κατάσταση, ποὺ καταργώντας κάθε κοινωνικὴ δι-

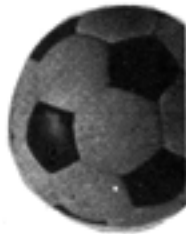
άκριση, κάνει ὅλους τοὺς θεατὲς ν' ἀγωνιοῦν μαζί, νὰ φωνάζουν μαζί μ' ἀσυγκράτητο ἐνθουσιασμό, ἢ νὰ σφίγγουν τὶς γροθιὲς τους μ' ἀπελπισία, ἀνάλογα μὲ τὸ ἀποτέλεσμα.

Κάθε φανατικὸς τῆς «μπάλλας» ξέρει ὅτι τὸ ποδόσφαιρο δὲν ἔχει πολὺ περισσότερο ἀπὸ μισὸ αἰῶνα ποὺ κατάρκτησε τὸν κόσμο ὀλόκληρο, κ' ὅτι τὴ μεγαλύτερή του ἀνάπτυξη τὴ σημείωσε στὰ τελευταία μεταπολεμικὰ χρόνια. Εἶρε ὁμοῦ, ποιά εἶναι ἡ καταγωγή καὶ ἡ ἀρχικὴ μορφή αὐτοῦ τοῦ σπόρ; Θὰ ἐκ-

πλαγήτε ἴσως, ἀλλὰ ἡ ἱστορία του χάνεται στὰ... βάρη τῶν αἰώνων!

Ποτὲ κανένα σπόρ δὲν διαδόθηκε μὲ τόση ταχύτητα, ὅσο τὸ ποδόσφαιρο. Καὶ ποτὲ κανένα ἄλλο παιχνίδι δὲν καταγοήτευσε καὶ κατάρκτησε τὶς μεγάλες λαϊκὲς μάζες τόσο πολὺ, ὅσο αὐτό.

Ἐν τούτοις, συγγραφεῖς ὡς τὸν Ραμπλαί, μὲς πληροφοροῦν ὅτι τὸ ποδόσφαιρο παίζοταν κιόλας σ' ὀλόκληρη τὴν Εὐρώπη ἀπὸ τὸν 16ο αἰῶνα. Πολλοὶ ἰσχυρίζονται ὅτι ἔλκει τὴν καταγωγή του ἀπὸ τὴ Γαλλία, κ'

Ένα γοητευτικό παιχνίδι 4.000 έτῶ

κλειστικά μὲ τὰ πόδια, πάλι δὲν θὰ μπορούσε νὰ δοθῆ καμιά ἀπάντησι μὲ βεβαιότητα. Ὁ Σενέκας εἶναι βέβαια ἕνας ἀπὸ τοὺς ἐλάχιστους συγγραφεῖς, πού ἀναφέρουν τὴ λέξι «Χαρπάστου», στὰ φιλολογικὰ του ἔργα. Ὅμως δὲν σκεφθῆκε νὰ μᾶς προσδιορίσῃ πῶς ἀκριβῶς παιζόταν αὐτὸ τὸ παιχνίδι.

Ἦταν λοιπὸν φούτ - μπάλλ τὸ «Χαρπάστου»; Τίποτε δὲν μᾶς ἐπιτρέπει ν' ἀπαντήσουμε καταφακτικὰ, μὲ βεβαιότητα, στὴν ἐρώτησι. Γιατί, ὁ Σενέκας μᾶς πληροφορεῖ περισσότερο γιὰ τοὺς «ἐνοχλητικοὺς», πού προτιμοῦσαν νὰ ἐκτίθενται στὶς καυστικὲς ἀκτίνες τοῦ ἡλίου, στὰ σύννεφα τῆς σκόνης καὶ στὸ πλῆθος τῶν - μέχρις αἵματος - χτυπημάτων τῶν ποδῶν, παίζοντας «Χαρπάστου», παρά γιὰ τὸν τρόπο πού παιζόταν τὸ ἀθλημα αὐτὸ. Βέβαια δὲν ἀρκεῖ γιὰ νὰ βεβαιωθοῦμε ὅτι τὸ παιχνίδι πού ἔπαιζαν οἱ Ῥωμαῖοι, ἦταν ποδόσφαιρο. Πάντως δὲν ὑπάρχει καμιά ἀμφιβολία, ὅτι κάποια ὁμοιότητα συνδέει τὰ δύο αὐτὰ παιχνίδια...

Ἡ μπάλλα κατὰ τὸν Μεσαίωνα

Ἔτσι λοιπὸν, μὲ τὰ λίγα στοιχεία, πού ἔφτασαν ἕως ἡμᾶς, πολὺ λίγα πράγματα ξέρουμε γιὰ τοὺς κανόνες τοῦ ποδοσφαίρου κατὰ τὸν Μεσαίωνα καὶ

αὐτὰ συχνὰ κατέληγαν σὲ συμπλοκὲς. Κάτι τέτοιο εἶχε ὅπ' ἄφη τοῦ κ' ὁ Μουλκάστερ, τὸν 16ο αἰῶνα, ὅταν ἔγραφε: «δὲν μπορούμε νὰ θεωρήσουμε ὕψιστὸ ἕνα τόσο σκληρὸ καὶ χωρὶς κανονισμοὺς παιχνίδι, κατὰ τὴ διάρκεια τοῦ ὁποῦ κινδυνεύει νὰ σοῦ τσακίσουν τὰ κόκαλα».

Ἔτσι, ἀνέκυψε ἡ ἀνάγκη νὰ καθιερωθοῦν κανόνες, αὐστηροὶ καὶ ἀκριβεῖς, πού νὰ ρυθμίζουν τὴ διεξαγωγὴ τοῦ παιχνιδιοῦ. Ὅμως, αὐτοὶ οἱ κανόνες, δὲν καθιερώθηκαν παρά μόνο διακόσια χρόνια μετὰ τὸ θάνατο τοῦ Μουλκάστερ. (Ἄς σημειωθῆ ὅτι στὸν Μουλκάστερ ἀναφέρονται ὅλοι αὐτοὶ πού προσπαθοῦν ν' ἀποδείξουν ὅτι τὸ ποδόσφαιρο παιζόταν στὴν Ἀγγλία ἀπὸ τὰ πολὺ παλιὰ χρόνια).

Κατόπιν, αὐτὸ τὸ σπῶρ, πού ἄλλοτε ἦταν τόσο λαϊκὸ, χάνει ξαφνικὰ τοὺς περισσότερους ἀπὸ τοὺς ὀπαδοὺς του, σὲ σημῖο πού ὁ Ζόζεφ Στράτ νὰ γράψῃ στὸ βιβλίο του «Σπῶρ καὶ παιχνίδια τοῦ ἀγγλικοῦ λαοῦ»: «Τὸ ποδόσφαιρο, πού ἄλλοτε ἦταν τόσο ἀγαπητὸ, δὲν ἀντιμετωπίζεται πιά σήμερα μὲ τὸν ἴσιο ἐνθουσιασμὸ, καὶ εἶναι μῆλλον ἕνα σπῶρ ἐγκαταλελειμμένο».

Τὰ στοιχεία πού σώζονται δὲν μᾶς διδάσκουν ἐν τούτοις, παρά πολὺ λίγα πράγματα γιὰ τοὺς κανόνες αὐτοῦ τοῦ παιχνιδιοῦ. Ἀπὸ τὶς ἐνδείξεις πού ἔχουμε, φαίνεται ὅτι ἡ μπάλλα πετιόταν στὸν ἀέρα καὶ ὅτι οἱ παῖκτες κατέβαλλαν προσπάθειες γιὰ νὰ τὴν ἀποσπᾶσαν ἀπὸ τοὺς ἀντιπάλους τους καὶ νὰ τὴν ὀδηγήσουν στὸ δικὸ τους ἐστρατόπεδο, κ' ἔχι γιὰ νὰ ἐπιτύχουν γκολ στὸ ἀπέναντι τέρμα!

Οἱ ἀγῶνες γίνονταν συνήθως ἀνάμεσα σὲ χωριὰ γειτονικά κ'

ἀρκετὰ συχνὰ κατέληγαν σὲ συμπλοκὲς. Κάτι τέτοιο εἶχε ὅπ' ἄφη τοῦ κ' ὁ Μουλκάστερ, τὸν 16ο αἰῶνα, ὅταν ἔγραφε: «δὲν μπορούμε νὰ θεωρήσουμε ὕψιστὸ ἕνα τόσο σκληρὸ καὶ χωρὶς κανονισμοὺς παιχνίδι, κατὰ τὴ διάρκεια τοῦ ὁποῦ κινδυνεύει νὰ σοῦ τσακίσουν τὰ κόκαλα».

Ἔτσι, ἀνέκυψε ἡ ἀνάγκη νὰ καθιερωθοῦν κανόνες, αὐστηροὶ καὶ ἀκριβεῖς, πού νὰ ρυθμίζουν τὴ διεξαγωγὴ τοῦ παιχνιδιοῦ. Ὅμως, αὐτοὶ οἱ κανόνες, δὲν καθιερώθηκαν παρά μόνο διακόσια χρόνια μετὰ τὸ θάνατο τοῦ Μουλκάστερ. (Ἄς σημειωθῆ ὅτι στὸν Μουλκάστερ ἀναφέρονται ὅλοι αὐτοὶ πού προσπαθοῦν ν' ἀποδείξουν ὅτι τὸ ποδόσφαιρο παιζόταν στὴν Ἀγγλία ἀπὸ τὰ πολὺ παλιὰ χρόνια).

Κατόπιν, αὐτὸ τὸ σπῶρ, πού ἄλλοτε ἦταν τόσο λαϊκὸ, χάνει ξαφνικὰ τοὺς περισσότερους ἀπὸ τοὺς ὀπαδοὺς του, σὲ σημῖο πού ὁ Ζόζεφ Στράτ νὰ γράψῃ στὸ βιβλίο του «Σπῶρ καὶ παιχνίδια τοῦ ἀγγλικοῦ λαοῦ»: «Τὸ ποδόσφαιρο, πού ἄλλοτε ἦταν τόσο ἀγαπητὸ, δὲν ἀντιμετωπίζεται πιά σήμερα μὲ τὸν ἴσιο ἐνθουσιασμὸ, καὶ εἶναι μῆλλον ἕνα σπῶρ ἐγκαταλελειμμένο».

Στοὺς χρόνους τῆς Ἀναγεννήσεως

Δὲν συνίθη ὅμως τὸ ἴδιο καὶ στὴν Ἰταλία τῆς ἐποχῆς τῆς Ἀναγεννήσεως, ὅπου ὁ Ἀντόνιο Σαίνο δημοσίευσε τὸ 1555 τὸ πρῶτο «Ἐγχειρίδιο τοῦ παιχνιδιοῦ τῆς μπάλλας». Αὐτὸ τὸ βιβλίο, πού μιλάει γιὰ τὰ παιχνίδια τῆς μπάλλας γενικά, ἀναφέρεται καὶ στὸ ποδόσφαιρο εἰδικὰ, καὶ περιέχει τὸ σύνολο τῶν κανόνων πού ἴσχυαν τότε. Σᾶς δίνουμε μὲ λίγες λέξεις τοὺς σπουδαιότερους ἀπ' αὐτούς:

Ἡ μπάλλα πού χρησιμοποιοῦσαν, ἦταν γεμάτη μὲ ἀέρα καὶ ζύγιζε τὸ πολὺ δέκα οὔγγις. Τὸ γήπεδο ἦταν τόσο μακρὸ πού ἕνας ἄντρας, ἀκόμη κ' ὁ πιὸ δυνατὸς, δὲν μπορούσε νὰ πετάξῃ μὲ πέτρα ἀπὸ τὴ μιὰ ἀκρὴ στὴν ἄλλη. Ἀντιθέτως, τὸ πλάτος του ἔφτανε στὰ μισὰ περίπου τοῦ μήκους του. Τὸ

παιχνίδι ἐμοιαζε περισσότερο μὲ τὸ σημερινὸ γάγκμπυ, ὃ δὲ ἀριθμὸς τῶν παικτῶν, πού λάμβαναν μέρος, κυμαινόταν μεταξὺ 20 καὶ 40.

Σὲ κάθε ἀκρὴ τοῦ γηπέδου ἦταν τοποθετημένος ἕνας ὄρθιος πάσσαλος. Κάθε μιὰ ἀπ' τὶς δύο ομάδες ἦταν ντυμένη διαφορετικὰ. Τὸ ἐναρκτήριο λάκτισμα ἐπιτόταν στὸ κέντρο τοῦ γηπέδου, ὕστερα ἀπὸ κλήρωση. Ἡ κάθε ομάδα εἶχε τὸν ἀρχηγὸ τῆς (τὸν κάπταιν) κ' ἡ διάταξι τῶν παικτῶν στὸ γήπεδο ἦταν σχεδὸν ὅμοια μὲ τὴ σημερινή.

Ἀκριβῶς αὐτὴ τὴν ἐποχὴ, τὸ ἀγγλικὸ ποδόσφαιρο, πού μέχρι τότε ἦταν πολὺ ἀγαπητὸ καὶ λαϊκὸ σπῶρ, ἀρχίζει νὰ χάνῃ τὴ γοητεία του, Ἐξακολουθοῦσε νὰ παιζέται ἀκόμη, ὅμως ὁ ρόλος του ἦταν πολὺ περιορισμένος μέχρι τὸν 18ο αἰῶνα, πού ξανακερδίζει λίγο τὸ ἐνδιαφέρον καὶ τὴν ἀγάπη τοῦ κοινοῦ χάρις στὰ δημόσια σχολεῖα. Ἐν τούτοις, τὸ παιχνίδι, πού προτιμοῦσαν περισσότερο στὴν Ἀγγλία, ἦταν τὸ κρικότ. Κι' αὐτὸ ἐξακολούθησε μέχρι τὶς ἀρχὲς τοῦ 20οῦ αἰῶνα. Καὶ τότε ἀκόμη τὸ κρικότ ὑποσκελιζέται τὸ ποδόσφαιρο, γιὰ τὸ λόγο ὅτι εἶχε ἀκριβεῖς καὶ αὐστηροὺς κανόνες διεξαγωγῆς, πράγμα πού δὲν... χαρακτηρίζε τὸ ποδόσφαιρο.

Ἐνας ὀριστικὸς διακανονισμὸς

Τελικὰ ὅμως ἀποφάσισαν νὰ θεσπίσουν καὶ γιὰ τὸ ποδόσφαιρο ὀρισμένους κανόνες. Κι' ἀπὸ τότε, τὸ ποδόσφαιρο ἔγινε, μαζί μὲ τὸ κρικότ καὶ τὴν κωπηλασία, τὸ τυπικὸ σπῶρ τῶν κολλεγίων τῆς Μ. Βρεταννίας.

Πρέπει ἔξω νὰ ἐξαρθῇ ὁ ρόλος, πού ἔπαιξε τὸ «σχολεῖο τοῦ γάγκμπυ»: ἡ αὐλή του ἦταν λιθόστρωτη κ' οἱ παῖκτες κινδύνευαν, τρέχοντας, νὰ τραυματιστοῦν στὰ χέρια. Γι' αὐτὸν κυρίως τὸ λόγο, ἐγκατέλειψαν σιγά - σιγά τὴ «χειροκίνητες παρμβάσεις» στὴ μπάλλα, μέχρι τὴ μέρα πού τὸ ποδόσφαιρο δὲν παιζόταν πιά παρά μόνο μὲ τὰ πόδια.

Ἔτσι λοιπὸν γεννήθηκε τὸ μοντέρνο ποδόσφαιρο.

